

Rechtbank Den Haag, kamer voor andere zaken dan kantonzaken

C/09/00508858 [2016/418]

Conclusie van antwoord

inzake

De Staat der Nederlanden

gevestigd te Den Haag

gedaagde

Gemachtigden: mr. G.J.H. Houtzagers en mr.
M.L. Batting, advocaten te Den Haag

tegen

**De vereniging Orde van Registeradviseurs
Nederland**

woonplaats kiezende te Breda

eiseres

Gemachtigde: mr. L.G.M. Delahaije, advocaat te
Breda

Gedaagde – hierna: de Staat – doet zeggen voor antwoord:

1 Inleiding

1.1 De Staat betwist al hetgeen eiseres – hierna OvRAN – bij inleidende dagvaarding heeft gesteld, behoudens voor zover uit het navolgende van een uitdrukkelijke erkenning blijkt. Bij wijze van inleiding en samenvatting van het geding merkt de Staat het volgende op.

1.2 OvRAN heeft de Staat gedagvaard omdat zij het niet eens is met het verplichte lidmaatschap van de beroepsorganisatie de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA). Dit verplichte lidmaatschap is neergelegd in artikel 2, derde lid, van de Wet op het accountantsberoep (Wab). Alleen diegenen die zijn ingeschreven in het accountantsregister in de zin van artikel 36 van de Wab mogen de accountantstitel Registeraccountant (RA) of Accountant-Administratieconsulent (AA) voeren. De inschrijving in het accountantsregister is ook vereist om wettelijke controles in de zin van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) te mogen verrichten. Accountants die zijn ingeschreven in het accountantsregister zijn verplicht lid van de NBA. Tegen dit verplichte lidmaatschap van de NBA zijn de vorderingen van OvRAN gericht. Daarbij wijst OvRAN erop dat zij via haar eigen regelgeving de kwaliteit van haar leden bewaakt.

1.3 Met het vaststellen van de Wet op de Registeraccountants (Wet RA)¹ en de Wet op de Accountants-Administratieconsulenten (Wet AA)², de voorlopers van de Wab, is een einde gekomen aan het vrije beroep van accountant. In de memorie van toelichting bij de Wet RA werd hierover aangegeven:

“Toch heeft de situatie, waarin het accountantsberoep in Nederland verkeert, bij herhaling de aandacht gevraagd, ten gevolge van nadelen, verbonden aan het feit, dat een ieder, ongeacht zijn bekwaamheden of zijn betrouwbaarheid, zich accountant mag noemen en als zodanig mag fungeren. Dit feit heeft ten gevolge, dat niet weinigen zich als accountant presenteren, die niet voldoen aan de eisen van bekwaamheid en niet zijn gesteld onder het tuchtrechtelijk toezicht op hun beroepsbeoefening, welke het prestige van de accountantsstand in Nederland hebben bepaald.”³

1.4 De wetgever achtte het dan ook nodig de accountantstitel te beschermen, zodat alleen diegenen die aan bepaalde eisen van vakbekwaamheid en betrouwbaarheid voldeden de accountantstitel mochten voeren. Met de Wet RA en de Wet AA is de bescherming van de accountantstitel in het leven geroepen. Alleen na inschrijving in het accountantsregister mag de accountantstitel worden gevoerd. Volgens de wetgever lag

¹ Stb. 1962, 258 Stb. 1962, 258

²² Stb. 1972, 748.

³³ Kamerstukken II 1959/60, 5519, nr. 3, p. 1.

het in de rede dat een wettelijke regeling omtrent het accountantsberoep ook voorzag in de instelling van een lichaam waarbij de beroepsgenoten zijn aangesloten. Met voornoemde wetten zijn dan ook het Nederlands Instituut voor Registeraccountants (NIVRA) en de Nederlandse Organisatie voor Accountants-Administratieconsulenten (NOvAA) ingesteld. Deze beroepsorganisaties kregen tot taak regels te stellen omtrent de beroepsuitoefening en toezicht te houden op de naleving daarvan. Juist gelet op de gewenste verplichte aansluiting bij de beroepsorganisaties en de mogelijkheid voor de beroepsorganisaties om de leden bindende regels te stellen werd het wenselijk geacht de beroepsorganisaties een publiekrechtelijke status te geven.⁴ Het NIVRA en de NOvAA zijn per 1 januari 2013 gefuseerd tot de NBA.

- 1.5 De wettelijke regeling van het accountantsberoep, waaronder de bescherming van de accountantstitel, is erop gericht de kwaliteit van de beroepsgroep te waarborgen en te bevorderen. De reden daarvoor is dat een accountant een publieke functie bekleedt waaraan in het economische en maatschappelijk verkeer vertrouwen wordt ontleend. Voor het goed functioneren van de financiële markten dienen verklaringen van accountants over de financiële gegevens van entiteiten betrouwbaar te zijn. Door middel van het verplichte lidmaatschap van de NBA zijn de accountants onderworpen aan vereisten die tot doel hebben de kwaliteit van de beroepsgroep te waarborgen en te bevorderen.
- 1.6 OvRAN heeft op de voet van artikel 3:305a BW een collectieve actie ingesteld tegen de Staat. De Staat gaat er vanuit dat OvRAN gelet op de doelstelling in haar statuten, alsmede gelet op haar feitelijke werkzaamheden, kan worden ontvangen in haar vorderingen.
- 1.7 OvRAN vordert in de eerste plaats een verklaring voor recht ertoe strekkende dat de Wab onverbindend is voor zover deze wet het lidmaatschap van de NBA dwingend voorschrijft. Dit verplichte lidmaatschap zou volgens OvRAN in strijd zijn met artikel 11 EVRM, artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM en artikel 6 van de Mededingingswet.
- 1.8 De Staat stelt zich op het standpunt dat het verplichte lidmaatschap van de NBA niet in strijd is met deze artikelen, zodat er geen grond bestaat de Wab op dit punt onverbindend te verklaren.
- 1.9 Als het gaat om het beroep op artikel 11 EVRM slaagt dit niet, nu artikel 11 EVRM niet van toepassing is op de NBA. Het is vaste rechtspraak van het Europese Hof van de Rechten van de Mens (EHRM) dat artikel 11 EVRM niet van toepassing is op een publiekrechtelijke organisatie, niet zijnde een vereniging in de zin van artikel 11 EVRM.⁵

⁴⁴ Kamerstukken II 1959/60, 5519, nr. 3, p. 15.

⁵ Zie o.a. EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere v. België, application nr. 6878/75.

- 1.10 Wat betreft het beroep op artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM kan dit evenmin slagen. OvRAN stelt dat sprake is van de ontneming van eigendom nu alleen via het verplichte lidmaatschap van de NBA de titel van accountant mag worden gevoerd. De Staat merkt in reactie daarop allereerst op dat dit uitgangspunt niet juist is nu de bevoegdheid de accountantstitel te voeren niet is gekoppeld aan het lidmaatschap van de NBA, maar aan de inschrijving in het accountantsregister. Nu de vorderingen van OvRAN geen betrekking hebben op de inschrijving in het accountantsregister stuiten de vorderingen daarop al af.
- 1.11 Als wel aan deze stelling van OvRAN zou worden toegekomen en als met de bescherming van de accountantstitel al inbreuk op een eigendomsrecht wordt gemaakt, hetgeen OvRAN in het geheel niet toelicht, is hoogstens sprake van regulering van eigendom. De titel van accountant is beschermd vanwege het vertrouwen dat in het maatschappelijk verkeer in het voeren van deze titel wordt gesteld. Om die reden zijn er waarborgen getroffen om ervoor te zorgen dat diegenen die de titel van accountant mogen voeren voldoen aan de kwaliteitseisen die op basis van de Wab aan hen worden gesteld. Daarop wordt toezicht gehouden via de inschrijving in het accountantsregister en het daaraan gekoppelde verplichte lidmaatschap van de NBA. Als hier al sprake zou zijn van regulering van eigendom, is die eigendomsregulering gelet op het voorgaande alleszins gerechtvaardigd.
- 1.12 Van strijd met het mededingingsrecht is evenmin sprake. OvRAN maakt in het geheel niet duidelijk op welke wijze het verplichte lidmaatschap van de NBA de mededinging beperkt of vervalst, terwijl het wel aan haar is dit aan te tonen. Hiervoor is bovendien toegelicht dat het verplichte lidmaatschap van de NBA het algemeen belang dient en gelet daarop gerechtvaardigd is.
- 1.13 De eerste vordering komt dan ook niet voor toewijzing in aanmerking.
- 1.14 OvRAN vordert in de tweede plaats de Staat op straffe van een dwangsom te bevelen binnen één maand na het vonnis een voorstel aan de Tweede Kamer te doen waarmee de Wab in overeenstemming wordt gebracht met voornoemde artikelen en artikel 2, derde lid, van de Wab te vervangen door:
- "Accountants zijn geen lid van de beroepsorganisatie, tenzij de accountant een wens tot lidmaatschap schriftelijk aan het bestuur kenbaar heeft gemaakt. Op iedere accountant is IFAC's internationale regelgeving voor accountants van toepassing. Daarnaast is op hem uitsluitend van toepassing de eigen regelgeving van de publiek- of privaatrechtelijke beroepsorganisatie voor accountants waarvan hij lid is."

dit op straffe van een dwangsom van € 100.000,- per dag door de Staat te verbeuren aan eiseres, voor iedere dag of gedeelte van een dag dat de Staat in gebreke is gebleven aan het te geven bevel te voldoen.

- 1.15 Deze vordering komt, los van het feit dat van strijd met voornoemde artikelen geen sprake is, al niet voor toewijzing in aanmerking omdat dit neer zou komen op een bevel tot wetgeving. OvRAN vraagt immers van uw rechtbank aan de Staat een bevel te geven tot aanpassing van het bepaalde in artikel 2, derde lid, van de Wab op de door OvRAN voorgestelde wijze. Tot het geven van een dergelijk bevel is de rechter niet bevoegd.⁶
- 1.16 In de derde plaats vordert OvRAN de Staat op straffe van een dwangsom te bevelen binnen één week na het vonnis in ten minste 3 landelijke bladen openbaar te maken dat de Wab jarenlang strijdig met voornoemde artikelen is geweest.
- 1.17 Nu van strijd met de artikelen 11 EVRM, 1 Eerste Protocol EVRM en 6 Mededingingswet geen sprake is, komt de derde vordering evenmin voor toewijzing in aanmerking, nog los van het feit dat het vonnis van uw rechtbank al in het openbaar zal worden uitgesproken en op rechtspraak.nl zal worden gepubliceerd.
- 1.18 Alle vorderingen van OvRAN dienen dan ook te worden afgewezen. Voor een proceskostenveroordeling van de Staat bestaat dan evenmin grond.
- 1.19 Hierna zal het standpunt van de Staat nader worden toegelicht. Voor een goed begrip van de wijze waarop het accountantsberoep wettelijk is gereguleerd, waaronder de inschrijving in het accountantsregister en het verplichte lidmaatschap van de NBA, zal hierna eerst het wettelijk kader worden geschetst.

2 Wettelijk kader

- 2.1 In artikel 2, eerste lid, van de Wab is bepaald dat er een Nederlandse beroepsorganisatie van accountants is. De beroepsorganisatie is een openbaar lichaam in de zin van artikel 134 Grondwet.
- 2.2 Op grond van artikel 2, derde lid, van de Wab zijn accountants lid van de beroepsorganisatie. Daarvan zijn uitgezonderd de accountants waarop artikel 39, tweede lid, van de Wab van toepassing is en de accountant een wens tot lidmaatschap niet schriftelijk aan het bestuur kenbaar heeft gemaakt.

Artikel 39, tweede lid, van de Wab betreft de accountant die beschikt over een verklaring van vakbekwaamheid als bedoeld in artikel 54, eerste lid,

⁶ Zie HR 21 maart 2003, NJ 2003, 691 (Waterpakt).

indien hij zonder zich in Nederland te vestigen onderzoeken als bedoeld in artikel 393, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek bij wijze van dienstverlening wil verrichten, mits hij bevoegd is tot het wettelijk voorgeschreven onderzoek van jaarrekeningen in een lidstaat van de Europese Unie, anders dan Nederland, of in een andere Staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (Trb. 1992, 132).

- 2.3 In artikel 36, eerste lid, van de Wab is bepaald dat er een accountantsregister is waarin accountants zijn ingeschreven. Ingevolge het tweede lid van artikel 36 van de Wob worden in het accountantsregister de volgende gegevens van de ingeschrevene opgenomen:

- a. de naam;
- b. de voornamen;
- c. de geboortedatum;
- d. het adres;
- e. het kantooradres dan wel het adres van de organisatie of instelling waar de accountant werkzaam is;
- f. de datum van inschrijving;
- g. de titel, bedoeld in artikel 41;
- h. de ledengroep waartoe de ingeschrevene behoort;
- i. indien de opleiding van de ingeschrevene voldoet aan de eindtermen voor het uitvoeren van wettelijke controles: een aantekening daarvan;
- j. indien een tuchtmaatregel is opgelegd: de opgelegde maatregel en het tijdstip waarop deze is ingegaan en, voor zover van toepassing, het tijdstip waarop deze eindigt;
- k. de datum van een doorhaling van een ingeschrevene."

- 2.4 Op grond van artikel 38, eerste lid, van de Wab dient degene die in het accountantsregister wenst te worden ingeschreven daartoe een aanvraag in te dienen bij het bestuur van de NBA. Daarbij dienen op grond van het tweede lid de volgende gegevens te worden verstrekt:

- a. één of meerdere getuigschriften waaruit blijkt dat hij een opleiding als bedoeld in artikel 46, die passend is bij de door hem aangevraagde beroepstitel, met goed gevolg heeft afgerond, of een verklaring van vakbekwaamheid als bedoeld in artikel 54, eerste lid; en
- b. een verklaring omtrent het gedrag op grond van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens."

- 2.5 In artikel 39 van de Wab is bepaald op welke gronden de inschrijving kan worden geweigerd:

"1. De inschrijving wordt geweigerd indien:

- a. de aanvrager niet voldoet aan de voorwaarden, gesteld bij of krachtens artikel 38;
 - b. de aanvrager ingevolge een in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraak in staat van faillissement verkeert of ten aanzien van hem de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen van toepassing is;
 - c. de aanvrager ingevolge een in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraak onder curatele is gesteld;
 - d. indien de aanvrager ingevolge een rechterlijke uitspraak is ontzet van het recht het accountantsberoep uit te oefenen;
 - e. er, gelet op de antecedenten van de aanvrager, gegronde vrees bestaat dat de aanvrager zal handelen of nalaten in strijd met wettelijke voorschriften, de accountant betreffende, of dat zijn inschrijving in het accountantsregister op andere wijze de eer van de stand van accountants zal schaden.
2. Het eerste lid, onderdeel e, is niet van toepassing op een aanvrager, die beschikt over een verklaring van vakbekwaamheid als bedoeld in artikel 54, eerste lid, indien hij zonder zich in Nederland te vestigen onderzoeken als bedoeld in artikel 393, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek bij wijze van dienstverlening wil verrichten, mits hij bevoegd is tot het wettelijk voorgeschreven onderzoek van jaarrekeningen in een lidstaat van de Europese Unie, anders dan Nederland, of in een andere Staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (Trb. 1992, 132)."

- 2.6 Degene die is ingeschreven in het accountantsregister is op grond van artikel 41, eerste lid, van de Wab gerechtigd tot het voeren van de titel Registeraccountant, afgekort RA of Accountant-Administratieconsulent, afgekort AA. De titel wordt bij het besluit tot inschrijving verleend.
- 2.7 Op grond van het tweede lid, van artikel 41 van de Wab is het degene die niet in het accountantsregister is ingeschreven verboden om anders dan in besloten kring de titels, genoemd in het eerste lid, of de benaming accountant zonder nadere toevoeging dan wel in samenstelling of afkorting te voeren, dan wel zich zodanig te gedragen, dat daardoor bij het publiek redelijkerwijs de indruk kan zijn gewekt, dat hij tot het voeren van die benaming gerechtigd is.
- 2.8 In artikel 41, derde lid, van de Wab is een uitzondering op het tweede lid van artikel 41 van de Wab geformuleerd. In afwijking van het tweede lid is het degene die in een dienstbetrekking werkzaam is onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van een accountant, toegestaan de benaming adjunct-accountant, assistent-accountant of een andere soortgelijke benaming te voeren.

- 2.9 Op grond van artikel 42 is de accountant onderworpen aan de tuchtrechtspraak op grond van de Wet tuchtrechtspraak accountants (Wtra) ter zake van:
- a. enig handelen of nalaten in strijd met het bij of krachtens deze wet bepaalde; en
 - b. enig ander dan in onderdeel a bedoeld handelen of nalaten in strijd met het belang van een goede uitoefening van het accountantsberoep.
2. De tuchtrechtspraak wordt uitgeoefend in eerste aanleg door de accountantskamer en in hoger beroep, tevens in hoogste ressort, door het College van Beroep voor het bedrijfsleven.
- 2.10 Tot de tuchtrechtelijke maatregelen behoren ook de tijdelijke of definitieve doorhaling van de inschrijving in het accountantsregister. Zie hieromtrent hoofdstuk II van de Wtra.
- 2.11 Het bestuur haalt op grond van artikel 43, eerste lid, van de Wab een inschrijving in het accountantsregister in de volgende gevallen door:
- a. in geval van overlijden van de ingeschrevene;
 - b. op verzoek van de ingeschrevene;
 - c. indien de ingeschrevene in een van de omstandigheden, genoemd in artikel 39, eerste lid, onderdelen b tot en met d, is komen te verkeren;
 - d. ter tenuitvoerlegging van een daartoe strekkende tuchtrechtelijke maatregel;
 - e. ter uitvoering van een voorlopige voorziening als bedoeld in artikel 41 of 44 van de Wet tuchtrechtspraak accountants;
 - f. indien de ingeschrevene na de tenuitvoerlegging van een dwangbevel in gebreke blijft de jaarlijkse bijdrage, bedoeld in artikel 30, eerste lid, te voldoen.
- 2.12 In het tweede lid van artikel 43 van de Wab is bepaald dat doorhaling van de inschrijving leidt tot verlies van de betrekkingen binnen de beroepsorganisatie waarvoor het lidmaatschap een vereiste is.
- 2.13 In hoofdstuk 7 van de Wab zijn bepalingen opgenomen omtrent de opleiding tot accountant. In artikel 46 van de Wab is bepaald dat de opleiding tot accountant de bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen vakgebieden bevat en deze voldoet aan de eindtermen zoals bedoeld in artikel 49, tweede lid, onderdeel a, van de Wab die

voor controles van financiële verantwoordingen van belang zijn. De eindtermen zijn neergelegd in de Beleidsregels aanwijzen accountantsopleidingen.⁷

- 2.14 Artikel 47 van de Wab behelst de praktijkopleiding die de accountant gedurende drie jaar moet volgen als onderdeel van de opleiding tot accountant.
- 2.15 Op grond van artikel 55, eerste lid, van de Wab zijn met het toezicht op de naleving van artikel 41, tweede lid, van de Wab belast de bij besluit van de Minister van Financiën aangewezen personen. Op grond van artikel 56 van de Wab is de minister bevoegd tot oplegging van een last onder dwangsom of bestuurlijke boete bij overtreding van artikel 41, tweede lid, van de Wab.

Wet toezicht accountantsorganisaties

- 2.16 Voor het verrichten van wettelijke controles is de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) van belang. Uit deze wet volgt de koppeling tussen het vereiste ingeschreven te zijn in het accountantsregister en de bevoegdheid wettelijke controles te verrichten:

Artikel 27

1. De externe accountant is een accountant ten aanzien van wie in het accountantsregister een aantekening is opgenomen als bedoeld in artikel 36, tweede lid, onderdeel i, van de Wet op het accountantsberoep en die voldoet aan de bij of krachtens de Wet op het accountantsberoep gestelde regels, voor zover deze van toepassing zijn op het uitvoeren van wettelijke controles.

- 2.17 Onder externe accountant wordt blijkens de definitiebepaling in artikel 1 van de Wta verstaan:

f. externe accountant: de natuurlijke persoon die werkzaam is bij of verbonden is aan een accountantsorganisatie en die verantwoordelijk is voor de uitvoering van een wettelijke controle;

- 2.18 Onder wettelijke controle wordt verstaan:

p. wettelijke controle: een controle van een financiële verantwoording van een onderneming of instelling ten behoeve van het maatschappelijk verkeer, die verplicht is gesteld bij of krachtens de in de bijlage bij deze wet genoemde wettelijke bepalingen.

- 2.19 Voor het verrichten van wettelijke controles is een vergunning nodig van de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM). Zie hieromtrent hoofdstuk 2 van de Wta. Die

⁷ Stcrt. 2013, 10074.

vergunning wordt in de regel verleend aan de accountantsorganisatie waarbij de externe accountant werkzaam is of waaraan hij is verbonden. De AFM houdt een register bij waarin onder andere vergunninghoudende accountantsorganisaties en daarbij werkzame of daaraan verbonden externe accountants worden ingeschreven (artikel 11 van de Wta).

- 2.20 Voor het verrichten van andersoortige accountantsopdrachten zoals samenstellingsopdrachten (het samenstellen van financiële informatie)⁸ of beoordelingsopdrachten (het beoordelen van financiële overzichten waaraan een beperkte mate van zekerheid kan worden ontleend)⁹ is de inschrijving in het accountantsregister niet vereist. Niet inschrijven heeft dan wel de consequentie dat de beroepstitel niet mag worden gevoerd. Vaak wordt dan gebruik gemaakt van de term administrateur of administratiekantoor.

3 Voorgeschiedenis en achtergronden

- 3.1 OvRAN en haar voorgangers Stichting Wakkere Accountants (SWA) en de Werkgroep Minnelijk Overleg (WMO) hebben meerdere procedures tegen – voorheen – de NOVAA en het NIVRA, thans de NBA, gevoerd. De NOVAA en het NIVRA zijn per 1 januari 2013 gefuseerd tot de NBA.
- 3.2 Eén van die procedures betreft de bestuursrechtelijke procedure die heeft geleid tot de uitspraak van het CBb van 18 augustus 2014.¹⁰ In deze procedure verzocht OVRAAN de Minister van Financiën een algemene maatregel van bestuur vast te stellen zoals bedoeld in artikel 28 van de Wta. Daarmee zou bewerkstelligd worden dat artikel 27 van de Wta buiten toepassing zou worden verklaard. Artikel 27 Wta ziet op de verplichte aantekening in het accountantsregister van de NBA voor het verrichten van wettelijke controles door AA's en RA's. Door dit artikel buiten toepassing te verklaren zou die aantekening niet langer verplicht zijn. Daarbij was het OvRAN ook te doen om het verplichte lidmaatschap van (thans) de NBA. Het lidmaatschap van de NBA is gekoppeld aan de inschrijving in het accountantsregister. Zou de verplichte inschrijving in het accountantsregister vervallen, dan zou dat ook gelden voor het verplichte lidmaatschap van de NBA.
- 3.3 Het CBb oordeelde in deze zaak dat de weigering van de minister artikel 28 Wta toe te passen niet vatbaar was voor bezwaar en beroep, zodat OvRAN door de minister terecht niet-ontvankelijk was verklaard in haar bezwaar. Ten overvloede wijdt het CBb nog overwegingen aan het beroep van OvRAN op het EVRM en verwijst naar andere uitspraken van het College waarin een beroep op artikel 11 EVRM is verworpen.

⁸ Zie hieromtrent www.nba.nl > HRA 2015 > NVCOS 4410.

⁹ Zie hieromtrent www.nba.nl > HRA 2015 > NVCOS 2400.

¹⁰ ECLI:NL:CBB:2014:349.

- 3.4 Deze andere uitspraken betroffen procedures die door leden van OvRAN aanhangig zijn gemaakt. Deze leden verzochten om inschrijving in het accountantsregister zonder lid te hoeven worden van het NIVRA. Deze procedures hebben geleid tot de uitspraak van het CBb van 18 augustus 2014.¹¹ Het College verwijst in zijn uitspraak naar eerdere rechtspraak waarin het een beroep op artikel 11 EVRM afwees met de volgende overweging:

"De inschrijving in het register kan niet los worden gezien van het lidmaatschap van het NIVRA nu, gelet op artikel 1, eerste lid, Wet RA, rechtstreeks uit de wet voortvloeit dat degene die in het register staat ingeschreven lid is van het NIVRA. Uit artikel 1, tweede lid, Wet RA volgt dat het NIVRA is te beschouwen als een openbaar lichaam in de zin van artikel 134 van de Grondwet. Gezien het karakter van het NIVRA en de omstandigheid dat aan inschrijving in het register het lidmaatschap is gekoppeld, kan een beroep op artikel 11 van het EVRM, dat ziet op lidmaatschap van privaatrechtelijke verenigingen, naar het oordeel van het College niet met vrucht worden gedaan."¹²

- 3.5 Het CBb is aldus van oordeel dat artikel 11 EVRM niet van toepassing is op (thans) de NBA.
- 3.6 Over deze uitspraak heeft OvRAN een klacht ingediend bij het EHRM. Het Hof was van oordeel dat OvRAN niet alle nationale rechtsmiddelen had uitgeput en verklaarde OvRAN niet ontvankelijk.¹³ Om die reden heeft OvRAN de onderhavige civielrechtelijke procedure tegen de Staat aanhangig gemaakt.

4 Regelgeving NBA

- 4.1 OvRAN stelt zich op het standpunt dat de regelgeving van de NBA niet alleen gericht zou zijn op het algemeen belang, maar ook op commercieel voordeel voor de grootste kantoren (zie randnr. 15 e.v. van de dagvaarding).¹⁴ OvRAN noemt vervolgens voorbeelden die dit zouden verduidelijken.
- 4.2 De Staat merkt allereerst op dat de NBA geen gedaagde is in deze procedure en niet valt in te zien hoe de Staat vanwege de regelgeving van de NBA onrechtmatig jegens OvRAN zou handelen.

¹¹ ECLI:NL:CBB:2014:351.

¹² Uitspraken van 15 februari 2011, ECLI:NL:CBB:2011:BQ7974 en ECLI:NL:CBB:2011:BQ7971.

¹³ EHRM 15 januari 2013, application no. 51016/11.

¹⁴ Terzijde merkt de Staat nog op dat zij de door OvRAN gestelde wijze van totstandkoming van de gedrags- en beroepsregels (zie randnr. 5 van de dagvaarding) niet onderschrijft.

- 4.3 Het gaat in het kader van deze procedure te ver op al deze voorbeelden in te gaan. Voor het beoordelen van de vorderingen van OvRAN zijn deze voorbeelden in de regelgeving niet relevant. OvRAN licht ook niet toe op welke wijze haar stellingen over de regelgeving van de NBA haar vorderingen zouden ondersteunen. Een discussie over de regelgeving hoort thuis in de ledenvergadering van de NBA, het orgaan dat bevoegd is de verordeningen van de NBA vast te stellen. De Staat volstaat daarom met een betwisting van de visie van OvRAN op deze regelgeving.
- 4.4 In algemene zin merkt de Staat nog op dat de regelgeving van de NBA is afgestemd op aard en strekking van de betreffende accountantsopdracht. Aan samenstelopdrachten (het samenstellen van financiële gegevens) waaraan geen zekerheid kan worden ontleend, worden veel minder strikte eisen gesteld dan aan een wettelijke controle waaraan een redelijke mate van zekerheid omtrent de getrouwheid van het financiële overzicht kan worden ontleend. Het beeld dat OvRAN beschrijft dat met name kleinere accountantspraktijken de dupe zouden zijn van de regelgeving onderschrijft de Staat niet. Terecht is het afhankelijk van het soort accountantsopdracht, waarbij van belang is welke mate van zekerheid daaraan in het maatschappelijk verkeer kan worden ontleend, welke vereisten daarvoor gelden, hetgeen voor iedere accountant hetzelfde is.

5 Artikel 11 EVRM

- 5.1 OvRAN baseert haar vorderingen op de stelling dat de Wab, en met name het verplichte lidmaatschap van de NBA, in strijd zou zijn met artikel 11 EVRM.
- 5.2 De Staat stelt voorop dat artikel 11 EVRM niet van toepassing is, nu de NBA een publiekrechtelijke organisatie is en geen organisatie in de zin van artikel 11 EVRM.
- 5.3 Het EHRM heeft in meerdere uitspraken geoordeeld dat artikel 11 EVRM niet op publiekrechtelijke organisaties van toepassing is, zodat verplichte aansluiting daarbij in beginsel aanvaardbaar is.¹⁵ Om te bepalen of sprake is van een publiekrechtelijke organisatie waarop artikel 11 EVRM niet van toepassing is, zijn de volgende door het EHRM ontwikkelde criteria van belang:
- is de organisatie geïntegreerd in de structuur van de staat?
 - dient de organisatie niet alleen de belangen van leden, maar ook het algemeen belang?
 - heeft de organisatie administratieve, regulerende of tuchtrechtelijke taken buiten de sfeer van het gewone recht of

¹⁵ Zie bijvoorbeeld EHRM 23 juni 1981, *Le Compte, Van Leuven en De Meyere v. België*, application nr. 6878/75 en 7238/75 en EHRM 29 april 1999, *Chassagnou e.a. v. Frankrijk*, NJ 1999, 649.

- oefent het publieke rechtsmacht uit?¹⁶

5.4 De NBA voldoet aan deze criteria.

- *Geïntegreerd in de structuur van de Staat*

5.5 De NBA is een openbaar lichaam als bedoeld in artikel 134 van de Grondwet (zie artikel 2 van de Wab). De NBA staat onder toezicht van de Minister van Financiën (zie hoofdstuk 5 van de Wab). Op grond van artikel 34 van de Wab is voor de vaststelling van een groot aantal verordeningen van de NBA goedkeuring van de minister vereist. Bovendien kunnen op basis van artikel 35, eerste lid, van de Wab verordeningen en andere besluiten van de NBA bij koninklijk besluit worden vernietigd. De NBA is aldus geïntegreerd in de structuur van de staat.

- *Dient het algemeen belang*

5.6 De NBA dient het algemeen belang. Accountants vervullen in het maatschappelijk verkeer een vertrouwensfunctie. Met het oog op dat maatschappelijk belang moet een beroepsorganisatie waarborgen bieden voor de deskundigheid en betrouwbaarheid bij het uitoefenen van die werkzaamheden.¹⁷ In de memorie van toelichting bij de Wab wordt hierover aangegeven:

“Vanwege de vertrouwensfunctie van een accountant heeft deze beroepsgroep een dusdanige maatschappelijke waarde dat de kwaliteit daarvan geborgd moet worden door publiekrechtelijke normen. Een publiekrechtelijke beroepsorganisatie zorgt voor een eenduidige standaard voor accountants, hetgeen de herkenbaarheid en betrouwbaarheid in het maatschappelijk verkeer bevordert. De beroepsorganisatie heeft daartoe wettelijke taken en bevoegdheden gekregen. Daarbij moet zij voldoen aan de normen van behoorlijk bestuur en staat zij onder bestuurlijk toezicht van de minister van Financiën.”¹⁸

5.7 Hieruit volgt dat gelet op het algemeen belang dat in het maatschappelijk verkeer moet kunnen worden vertrouwd op de oordelen van accountants door de NBA publiekrechtelijke normen worden gesteld. Gelet daarop is het de taak van de NBA, zoals vastgelegd in artikel 3 van de Wab:

- Een goede beroepsuitoefening door accountants te bevorderen;
- De gemeenschappelijke belangen van accountants te behartigen;
- Zorg te dragen voor de eer van de stand van de accountants;
- Zorg te dragen voor de praktijkopleiding.

¹⁶ Deze criteria volgen uit Le Compte en Chassagnou.

¹⁷ Zie de MvT bij de Wab, Kamerstukken II, vergaderjaar 2011–2012, 33 025, nr. 3, p. 4.

¹⁸ Kamerstukken II, vergaderjaar 2011–2012, 33 025, nr. 3, p. 4.

- 5.8 Al deze taken zijn erop gericht het vertrouwen dat in het maatschappelijk verkeer in de accountant moet kunnen worden gesteld te dienen. Daarmee dient de NBA het algemeen belang.
- *Administratieve en regulerende taken, alsmede publieke rechtsmacht*
- 5.9 De ledenvergadering van de NBA kan op grond van artikel 19, eerste lid, van de Wab de verordeningen vaststellen die zij nodig acht ter vervulling van de taken genoemd in artikel 3 van de Wab. Op grond van die verordeningen kan de NBA eenzijdig besluiten - in de zin van artikel 1:3, eerste lid, van de Awb - jegens haar leden nemen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij een negatief oordeel over het interne stelsel van kwaliteitsbeheersing van de accountant en het in verband daarmee stellen van de verplichting een verbeterplan in te dienen en de nodige aanpassingen in het stelsel door te voeren.¹⁹ Dat is ook het geval als het gaat om het opleggen van heffingen. Daarmee heeft de NBA administratieve en regulerende taken en oefent de NBA publieke rechtsmacht uit jegens haar leden.
- *Tuchtrechtelijke taken*
- 5.10 Tot slot is van belang dat de leden op grond van artikel 42, eerste lid, van de Wab zijn onderworpen aan tuchtrecht. Dit tuchtrecht is geregeld in de Wtra en is belegd bij de Accountantskamer. De Accountantskamer functioneert onafhankelijk van de NBA. De Accountantskamer bestaat voor de helft uit leden van de rechterlijke macht en voor het overige uit accountants of deskundigen (artikel 12 Wtra). Alle leden worden bij koninklijk besluit benoemd (artikel 13 Wtra). In hoger beroep is het accountantstuchtrecht belegd bij het CBb (artikel 43 e.v. Wtra).
- 5.11 Indien accountants zich niet aan de toepasselijke regelgeving houden, kan de NBA een tuchtklacht indienen bij de Accountantskamer (artikel 22 Wtra). De NBA wordt in de Wtra als een bijzondere klager gezien, die geen griffierecht is verschuldigd (artikel 23, vierde lid, Wtra). De Accountantskamer kan de behandeling van een klacht op verzoek van de NBA aanhouden, indien de NBA zelf een onderzoek verricht naar de desbetreffende accountant en dit mogelijk kan leiden tot het indienen van een klacht (artikel 25, vierde lid, van de Wtra). In het geval van intrekking van een klacht kan de Accountantskamer bepalen dat de klacht wordt voortgezet als ware deze afkomstig van de voorzitter van de NBA (artikel 30, aanhef en onder b, van de Wtra). Het tuchtrecht is voor de NBA een belangrijk middel om de kwaliteit van de beroepsgroep op het vereiste peil te houden en te bevorderen.
- 5.12 Daarmee wordt aan alle criteria, zoals die voortvloeien uit Le Compte en Chassagnou voldaan en kan de NBA niet worden aangemerkt als een organisatie in de zin van artikel 11 van het EVRM. De stelling van OVRAN achter randnr. 39 van de dagvaarding

¹⁹ Zie hieromtrent de Verordening kwaliteitsbeoordelingen.

dat de NBA wel als een organisatie in de zin van artikel 11 van het EVRM moet worden aangemerkt, is dan ook niet juist.

- 5.13 Zie hieromtrent bijvoorbeeld ook de uitspraak van het CBb van 30 juni 2010²⁰ waarin het College ten aanzien van het Productschap Tuinbouw oordeelde dat deze niet kon worden aangemerkt als een privaatrechtelijke vereniging in de zin van artikel 11 EVRM. Het Productschap is immers, evenals de NBA, een openbaar lichaam dat krachtens de Grondwet is ingesteld. Ondernemingen zijn daarbij van rechtswege aangesloten. Daarbij achtte het College van belang dat het Productschap functioneerde onder toezicht van de centrale overheid en dat de regelgevende bevoegdheid werd bepaald door de wet. De verordeningen van het Productschap behoeften de goedkeuring van de betrokken minister en/of de SER. Bovendien is het Productschap opgericht met het oog op het vervullen van een voor het openbaar belang nuttig geachte functie. Gelet daarop faalde het beroep op artikel 11 EVRM. Deze uitspraak gaat evengoed op voor de NBA, nu de NBA dezelfde kenmerken heeft als het Productschap.
- 5.14 Voor zover OvRAN in dit verband verwijst naar een uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) van 9 januari 2008²¹ kan dit haar evenmin baten (zie randnrs. 34 en 35 van de dagvaarding, alsmede randnrs. 13 en 14 van de dagvaarding). In die zaak ging het om de voorwaarden voor herregistratie van huisartsen. In de Regeling inzake de opleiding en registratie van specialisten²² was een bepaling opgenomen dat het College voor Huisartsgeneeskunde en Verpleeghuisceneeskunde eisen kon stellen aan de herregistratie. Dit College stelde als voorwaarde dat de arts in de vijf jaar voorafgaand aan de expiratie van de registratie regelmatig en in voldoende mate als huisarts werkzaam moest zijn geweest. Die voorwaarde werd verder ingevuld door te eisen dat de huisarts lid moest zijn van een huisartsengroep. Een dergelijke huisartsengroep is van een geheel andere orde dan een openbaar lichaam als de NBA. Een huisartsengroep is een groep van huisartsen met gezamenlijke activiteiten en is geen publiekrechtelijke organisatie. Deze huisartsengroep werd dan ook als vereniging in de zin van artikel 11 EVRM aangemerkt, aangezien deze niet voldeed aan de kenmerken van een publiekrechtelijke organisatie zoals voortvloeiend uit Chassagnou en Le Compte.
- 5.15 OvRAN verwijst voorts naar het criterium uit Le Compte dat de lidstaat niet mag tegengaan dat beroepsbeoefenaren zich – buiten de publiekrechtelijke organisatie om – verenigen (zie randnr. 41 e.v.). Van een dergelijke beperking is geen sprake, zoals OvRAN zelf en haar voorgangers SWA en WMO al bewijzen. Er bestaat niet een beperking voor accountants zich in een ander verband dan de NBA te verenigen. De

²⁰ ECLI:NL:CBB:2010:BN0932.

²¹ ECLI:NL:RVS:2008:BC1542.

²² Een regeling in de zin van artikel 14, eerste lid, van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG).

procedures over merkrechten waarnaar OvRAN in dit verband verwijst (zie ook randnr. 8 en 9 van de dagvaarding) doen daar vanzelfsprekend niet aan af. Dat staat hier volledig los van.

- 5.16 De stelling van OvRAN dat van accountants academische titels afgenomen zouden worden (randnrs. 41 en 42) is onjuist. OvRAN merkt de titels AA en RA ten onrechte aan als academische titels die bij het afronden van de studie worden verkregen. De titels AA en RA verkrijgt de accountant echter pas bij zijn inschrijving in het accountantsregister. Zie hieromtrent artikel 41 van de Wab. Dat is een andere titel dan die wordt verkregen bij het behalen van een academische graad. Het voeren van de titel van accountant (AA of RA) wordt met recht beschermd. In de memorie van toelichting is hierover aangegeven:

“De titelbescherming vormt een waarborg voor de deskundigheid en betrouwbaarheid van de persoon die accountantswerkzaamheden verricht. Het voorkomt dat personen zonder een gekwalificeerde opleiding die niet zijn onderworpen aan gedrags- en beroepsregels en tuchtrechtspraak in het maatschappelijk verkeer als accountant kunnen optreden. Deze titelbescherming is juist voor het accountantsberoep van belang vanwege de vertrouwensfunctie van de accountant. Gebruikers van financiële verslagen moeten ervan uit kunnen gaan dat het oordeel van de accountant betrouwbaar is.”²³

- 5.17 Wat dat betreft gaat de verwijzing door OvRAN naar het arrest Sigurdur a. Sigurjonsson dan ook niet op (randnr. 43 van de dagvaarding), nog los van het feit dat in die zaak sprake was van een privaatrechtelijke organisatie waarvan het lidmaatschap voor een taxichauffeur verplicht werd gesteld.²⁴ Dat geldt ook voor de verwijzing naar Redfearn²⁵ en Vogt (randnr. 44 van de dagvaarding). In beide zaken volgde ontslag vanwege het lidmaatschap van een politieke partij. Ook die vergelijking gaat in het geheel niet op.
- 5.18 Wat hier ook van zij, de discussie over de titelbescherming kan niet afdoen aan het feit dat artikel 11 EVRM niet op de NBA van toepassing is. Daarbij benadrukt de Staat nog dat de bevoegdheid de accountantstitel te voeren is gekoppeld aan de inschrijving in het accountantsregister en niet aan het lidmaatschap van de NBA. De vorderingen van OvRAN richten zich alleen tegen het verplichte lidmaatschap van de NBA.
- 5.19 De rechtspraak waar OvRAN voorts naar verwijst, te weten Barthold²⁶ en Weiss²⁷ (randnrs. 45 e.v. van de dagvaarding) bevestigen juist dat artikel 11 EVRM niet van toepassing is op publiekrechtelijke organisaties.

²³ Kamerstukken II 2011/12, 33 025, nr. 3, p. 2-3 (MvT).

²⁴ EHRM 30 juni 1993, application no. 16130/90.

²⁵ EHRM 6 november 2012, application no. 47335/06 en EHRM 2 september 1996, application no. 17851/91.

²⁶ EHRM 25 maart 1985, application no. 8734/79.

- 5.20 OvRAN verwijst daarnaast naar de zaak Herrmann. In deze zaak had het EHRM bij uitspraak van 20 januari 2011 geoordeeld dat artikel 11 EVRM niet van toepassing was.²⁸ Het ging in die zaak om een jachtassociatie waarvan grondbezitters verplicht lid moesten zijn. De zaak werd verwezen naar de Grote Kamer, hetgeen resulteerde in een uitspraak van 26 juni 2012.²⁹ Daarbij kwam men vanwege formele gronden niet toe aan een beoordeling aan de hand van artikel 11 EVRM. OvRAN stelt dat als dat wel het geval was geweest, het Hof had geoordeeld dat op de vereniging artikel 11 van toepassing was. Als dat al het geval zou zijn, maakt dat nog niet dat op de NBA ook artikel 11 EVRM van toepassing zou zijn. De NBA is van een geheel andere orde dan de jachtvereniging die in de zaak Herrmann centraal stond. De Staat verwijst naar het voorgaande waarin is toegelicht dat de NBA niet een vereniging is waarop artikel 11 EVRM van toepassing is.
- 5.21 Voor zover OvRAN verwijst naar een uitspraak van het Hof van Justitie, ziet die uitspraak op de toepasselijkheid van het mededingingsrecht. Dat is een andere discussie dan die betreffende de toepasselijkheid van artikel 11 EVRM. De Staat verwijst in dit verband naar hoofdstuk 7 van deze conclusie waarin wordt toegelicht dat van schending van het mededingingsrecht geen sprake is.
- 5.22 De conclusie is dan ook dat artikel 11 EVRM niet op de NBA van toepassing is, zodat de vorderingen om die reden niet voor toewijzing in aanmerking komen.
- Subsidiar: toepassing 11 EVRM*
- 5.23 Louter subsidiair merkt de Staat nog op dat indien aangenomen zou moeten worden dat artikel 11 EVRM wel op de NBA van toepassing zou zijn en daarop door middel van het verplichte lidmaatschap een inbreuk zou worden gemaakt, deze inbreuk is toegestaan. De inbreuk is immers bij wet voorzien en is noodzakelijk in een democratische samenleving in het belang van de bescherming van rechten en vrijheden van anderen.
- 5.24 Het verplichte lidmaatschap van de NBA in de Wab is in het leven geroepen om te waarborgen dat accountants die een bijzondere taak in het economisch en maatschappelijk verkeer vervullen, beschikken over de kwaliteiten die voor de goede vervulling van die taak vereist zijn.³⁰ Gelet daarop is de term verenigingsdwang die OvRAN veelvuldig hanteert niet juist. Via het lidmaatschap van de NBA zijn accountants onderworpen aan de verordeningen die de ledenvergadering van de NBA vaststelt. In die verordeningen worden gedrags- en beroepsregels gesteld, waaronder

²⁷ EHRM 10 juli 1999, application no. 14596/89.

²⁸ EHRM 20 januari 2011, application no. 9300/07.

²⁹ ECLI:NL:XX:2012:BX7442.

³⁰ Kamerstukken II 2011/12, 33 025, nr. 3, p. 2-3 (MvT). Zie hieromtrent ook de MvT bij de Wta, Kamerstukken II 2003/04, 29 658, nr. 3, p. 1- 3.

de fundamentele beginselen van professionaliteit, integriteit, objectiviteit, vakbekwaamheid en zorgvuldigheid en vertrouwelijkheid.³¹ Daarnaast worden vereisten gesteld aan het op peil houden van vaktechnische kennis via de vereisten van permanente educatie.³² Ook worden eisen gesteld aan de inrichting van het stelsel van kwaliteitsbeheersing van de accountantspraktijk.³³ Via deze regelgeving is de NBA in staat haar taak uit te oefenen de kwaliteit van de beroepsgroep te bevorderen. Daarmee dient de NBA – via het verplichte lidmaatschap – het publieke belang dat vertrouwen moet kunnen worden gesteld in het voeren van de accountantstitel. Er moet in het maatschappelijk verkeer uit kunnen worden gegaan van het oordeel dat een accountant over de financiële gegevens van een entiteit geeft. Zonder voldoende vertrouwen in de verklaringen van accountants werkt de kapitaalmarkt niet optimaal.³⁴ Daarvoor is een stelsel van kwaliteitswaarborging via het verplichte lidmaatschap van de NBA noodzakelijk.

- 5.25 Zou artikel 11 EVRM van toepassing zijn en zou met het verplichte lidmaatschap van de NBA een inbreuk worden gemaakt op het recht van vrijheid van vereniging, dan geldt dat aan de vereisten in het tweede lid van artikel 11 EVRM is voldaan. Het lidmaatschap van de NBA is bij wet voorzien en noodzakelijk in een democratische samenleving om het vertrouwen dat in de publieke functie van accountant moet kunnen worden gesteld te kunnen waarborgen. Ook gelet daarop komen de vorderingen niet voor toewijzing in aanmerking.

6 Artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM

- 6.1 OVRAN stelt zich voorts op het standpunt dat het ontnemen van de titel RA of AA van diegenen die niet in het accountantsregister ingeschreven zijn, in strijd zou zijn met artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM. Dat geldt volgens OVRAN ook voor het verbod de aanduiding accountant of varianten daarop te gebruiken als men niet in het accountantsregister ingeschreven staat. Volgens OVRAN zou hiermee sprake zijn van eigendomsontneming die geen rechtvaardiging kent.
- 6.2 De Staat ziet niet hoe deze stellingen zien op het verplichte lidmaatschap van de NBA waartegen OVRAN zich met haar vorderingen richt. Het mogen voeren van de titel RA of AA of de term accountant is gekoppeld aan de inschrijving in het accountantsregister en niet aan het verplichte lidmaatschap van de NBA. Dit volgt uit artikel 41, eerste lid en tweede lid, van de Wab. De vorderingen van OVRAN zijn niet gericht op de inschrijving in het accountantsregister. Het verplichte lidmaatschap van de NBA is een vervolg op de inschrijving in het accountantsregister en bedoeld om via

³¹ Zie hieromtrent artikel 2 van de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (zie www.nba.nl HRA 2015).

³² Nadere voorschriften permanente educatie (zie www.nba.nl HRA 2015).

³³ Nadere voorschriften accountantskantoren assurance en aan assurance verwant (zie www.nba.nl HRA 2015).

³⁴ Zie de MvT bij de Wta, Kamerstukken II 2003/04, 29 658, nr. 3, p. 2.

voor de leden bindende verordeningen kwaliteitseisen aan de leden en hun werkzaamheden te kunnen stellen. Daar stuit het beroep op artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM al op af.

- 6.3 Als wel aan deze stelling zou worden toegekomen, geldt het volgende.
- 6.4 OVRAN licht niet toe wat het eigendomsrecht inhoudt dat volgens haar door het verplichte lidmaatschap van de NBA wordt ontnomen.
- 6.5 Onder eigendom in de zin van het artikel worden alleen verstaan rechten en belangen die een vermogenswaarde vertegenwoordigen.³⁵ Voor eigendom is verder vereist dat het recht of belang met voldoende zekerheid vaststaat.³⁶ Zo is vaste rechtspraak dat de enkele hoop op of verwachting van toekomstig inkomen niet voldoende is voor de toepasselijkheid van artikel 1 Eerste Protocol EVRM.³⁷ Een vordering kan pas als een eigendomsrecht worden aangemerkt als voldoende vaststaat dat deze afdwingbaar is.³⁸ Schending van het eigendomsrecht betekent dat er sprake is van een duidelijk wettelijk geregelde aanspraak op een vergoeding, die kan worden aangemerkt als een 'legitimate expectation'.³⁹
- 6.6 Als het gaat om het voeren van de titel AA of RA en het gebruik van de benaming accountant ontstaat dat recht pas bij de inschrijving in het accountantsregister en is dat niet een eigendomsrecht dat de betreffende accountant voorafgaand aan de inschrijving al had. Met de Wab zelf wordt aldus niet een inbreuk op een bestaand eigendomsrecht gemaakt, maar wordt juist een recht gegeven. Van ontneming van eigendom is hoe dan ook geen sprake.
- 6.7 Zou er al van worden uitgegaan dat hier sprake is van een eigendomsrecht waarop een inbreuk wordt gemaakt, dan is hoogstens sprake van regulering van eigendom. Wat dat betreft zou een vergelijking kunnen worden gemaakt met een stelsel van vergunningen. Zonder accountantstitel mogen geen wettelijke controles worden verricht. Het is vaste rechtspraak dat de weigering een vergunning te verstrekken geen ontneming van eigendom betekent, maar de regulering van eigendom vormt.⁴⁰ De titel zelf vormt immers nog niet de eigendom, maar via de titel wordt het recht wettelijke controles te verrichten gereguleerd.

³⁵ EHRM 5 januari 2000, *Beyeler vs. Italie*, RJD 2000, EHRC 2000, 18, m.nt. Heringa, AB 2000, 235, m.nt. LV.

³⁶ EHRM 12 juli 2001, *Hans Adam II of Liechtenstein t. Duitsland*, RJD 2001, «EHRC» 2001, 64, m.nt. Van der Velde; EHRM 7 mei 2002, *Burdov t. Rusland*, RJD 2002, «EHRC» 2002, 49, m.nt. Van der Velde, NJCM-Bulletin 2002, p. 1065 e.v., m.nt. Ferschtman.

³⁷ Vgl. ECieRM 13 december 1979, D&R 18, p. 216; EHRM 19 oktober 2000, *Ambruosi t. Italië*, RJD 2000.

³⁸ EHRM 7 juni 2007, EHRC 2007/93, *Plodovaya Kompaniya t. Rusland*.

³⁹ EHRM 28 september 2004, nr. 44912/98.

⁴⁰ Zie hieromtrent EHRM 7 juli 1989, no. 10873/84, *Tre Traktorier Aktienbolag*. Zie ook EHRM 18 februari 1991, app. no. 12033/86 (*Fredin*), EHRM 28 maart 1999, appl. no. 31107/96 (*Iatridis*) en EHRM 13 november 2008, appl. no. 11838/06 (*Frijns*), alsook de uitspraak van het College van 5 december 2007 (LJN: BB9363; JB 2008/50).

- 6.8 Die regulering is alleszins gerechtvaardigd. Daarbij zij vooropgesteld dat de Lidstaten een ruime 'margin of appreciation' toekomt bij de vraag of een bepaalde overheidsmaatregel in het algemeen belang noodzakelijk is.⁴¹
- 6.9 Het gaat hier om de bescherming van het voeren van de titel van accountant (AA of RA). Met recht wordt de mogelijkheid deze titel te voeren alleen toegekend aan diegenen die in het accountantsregister zijn ingeschreven. Door die inschrijving vallen accountants onder de tuchtrechtspraak en zijn zij gehouden aan opleidingsvereisten en vereisten betreffende de kwaliteit van hun accountantswerkzaamheden. Op die wijze wordt erin voorzien dat in het maatschappelijk verkeer daadwerkelijk vertrouwen kan worden ontleend aan het voeren van de accountantstitel.⁴² Het aan de verplichte inschrijving in het accountantsregister gekoppelde recht de accountantstitel te voeren dient dan ook een gerechtvaardigd algemeen belang en is proportioneel. Bovendien is voor iedere aanstaande accountant voorzienbaar dat inschrijving in het accountantsregister is vereist om de titel te mogen voeren. Dat is al sinds jaar en dag de systematiek.⁴³
- 6.10 Zie in gelijke zin een uitspraak van het CBb van 27 maart 2012⁴⁴ op grond van de Wet tuchtrechtspraak accountants:

"3.6.1 Het College stelt met betrekking tot deze grief voorop dat appellant daarin niet heeft onderbouwd waarom hij meent dat de hem opgelegde maatregel van doorhaling neerkomt op een beroepsverbod en strijdig is met enig in het EVRM gewaarborgd recht. Voor zover appellant heeft bedoeld te betogen dat het opleggen van de maatregel van doorhaling in zijn geval een ongeoorloofde inmenging zou vormen in het in artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM gewaarborgde recht op het ongestoord genot van eigendom overweegt het College het volgende.

Indien ervan wordt uitgegaan dat het hier gaat om een inmenging in het eigendomsrecht van appellant, is deze naar het oordeel van het College gerechtvaardigd, omdat zij een gerechtvaardigd algemeen belang - te weten het belang van een goede uitoefening van het accountantsberoep - dient en tot stand is gekomen met inachtneming van voorwaarden welke voldoende toegankelijk en duidelijk zijn neergelegd in de wet en waarvan de toepassing voldoende voorzienbaar is. Met betrekking tot de proportionaliteit tussen de maatregel en het hiermee beoogde doel verwijst het College naar hetgeen

⁴¹ Zie *Mellacher v. Austria* (EHRM 19 december 1989, Series A, nr. 169) waarin het Hof oordeelt dat The Court will respect the legislature's judgment as to what is in the general interest unless that judgment be manifestly without reasonable foundation. Zie voorts: *Chassagnou and others v. France* (EHRM 29 april 1999, NJ 1999, 649). Zie ten slotte EHRM 29 maart 2011, LJN BR0430 waarin het Hof oordeelde dat het verbeteren van de energiemarkt een gerechtvaardigd doel vormde om een concessieovereenkomst in te trekken zonder daarvoor enige compensatie aan de marktpartijen te bieden.

⁴² Zie Kamerstukken II 2011/12, 33 025, nr. 3, p. 2-3 (MvT).

⁴³ Zie bijvoorbeeld de MvT bij de Wet op de Registeraccountants, Kamerstukken II 1959/60, 5519, nr. 3.

⁴⁴ ECLI:NL:CBB:2012:BW0823.

hieronder is overwogen met betrekking tot de zwaarte van de op te leggen maatregel en overweegt dat met het opleggen van de in dit geval passend en geboden geachte maatregel is voldaan aan de proportionaliteitseis.

Gelet op het vorenstaande en in aanmerking genomen dat het College ook overigens geen aanknopingspunt heeft gevonden voor de juistheid van het standpunt van appellant dat het opleggen van de maatregel van doorhaling in strijd zou komen met het EVRM, faalt ook deze grief van appellant.”

- 6.11 Van strijd met artikel 1 EP bij het EVRM is dan ook, als dit artikel al van toepassing is, geen sprake.
- 6.12 OvRAN doet in dit verband nog mede een beroep op artikel 14 van het EVRM en wijst erop dat buitenlandse accountants geen lid van de NBA hoeven te zijn. In de Wab is welbewust een voorziening getroffen voor accountants uit andere lidstaten. In de toelichting is hierover aangegeven:

“Op grond van de artikelen 59 en volgende van het EEG-verdrag en de daarop gebaseerde jurisprudentie (onder meer HvJEG Van Wesemael (110 en 111/78, Jur. 1979 (35) en Webb. (279/80), Jur. 1981 (3305)) dient iemand, die in een Lid-Staat bevoegd is tot de wettelijke controle van jaarrekeningen, indien hij die werkzaamheden bij wijze van dienstverrichting in een andere Lid-Staat wil verrichten, niet nogmaals aan toelatingseisen zoals vervat in het eerste lid, onder e, te worden onderworpen. Hiervoor bevat deze bepaling dan ook een voorziening. Het vereiste dat betrokkene over een verklaring van bekwaamheid dient te beschikken blijft ook voor dienstverleners van toepassing. Deze eis vloeit voort uit artikel 11, eerste lid, onder b, van de Achtste EEG-Richtlijn (Bew.: Deze Richtlijn is inmiddels vervallen en vervangen door Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2006, PbEG 2006, L 157, betreffende de wettelijke controles van jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen, tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad en houdende intrekking van Richtlijn 84/253/EEG van de Raad).

Bezitters van een buitenlands diploma die zich in Nederland als wettelijk controleur willen vestigen, moeten uiteraard wel aan dezelfde eisen voldoen als degenen die een Nederlands diploma bezitten. Aan vestiging wordt door het Europese Hof gelijkgesteld de zogenaamde U-bochtconstructie. Het gaat daarbij om een dienstverlener die zich in een andere Lid-Staat vestigt, doch zijn activiteiten (nagenoeg) uitsluitend richt op de Lid-Staat van herkomst om hierdoor aan toepassing van nationaal recht te ontsnappen (HvJ EG Commissie vs. Duitsland (verzekeringen (205/84, Jur. 1986, 3755)). Het bestuur van het NIVRA zal in zo'n geval de toepassing van artikel 58, onder 2e, kunnen weigeren.”⁴⁵

⁴⁵ Kamerstukken II 1991/92, 22 313, nr. 3, p. 16 en 17 (MvT).

- 6.13 De voorziening voor accountants uit andere lidstaten vloeit aldus voort uit de Erkeningsrichtlijn. Op basis van deze richtlijn zijn de lidstaten verplicht om accountants uit andere lidstaten, die daar bevoegd zijn tot wettelijke controle, toe te laten tot de wettelijke controle in Nederland.⁴⁶ Daarmee is de uitzondering juist gericht op de gelijkwaardige behandeling van accountants uit andere lidstaten en dient deze ertoe te voorkomen dat zij nogmaals moeten worden toegelaten tot het beroep, terwijl zij al aan de daarvoor geldende vereisten voldoen.⁴⁷ Van strijd met artikel 14 EVRM in combinatie met artikel 1 Eerste Protocol EVRM is geen sprake.

7 Mededinging

- 7.1 Volgens OvRAN bevordert de Wab machtsconcentratie, waardoor de mededinging op de Nederlandse accountancymarkt wordt verhinderd, beperkt of vervalst. De Staat zou via de Wab, in het bijzonder via het verplichte lidmaatschap van een beroepsorganisatie, de NBA en/of de "Big Four" tot monopolist hebben gemaakt, als gevolg waarvan de Staat in strijd handelt met het nationale kartelverbod van artikel 6 Mededingingswet (Mw) en het verbod op misbruik van een machtspositie van artikel 24 Mw. Dit betoog kan echter niet slagen. OvRAN past de mededingingsregels niet juist toe en motiveert haar stellingen bovendien volstrekt onvoldoende.
- 7.2 Volgens vaste rechtspraak rust in nationale en communautaire procedures de bewijslast van de stelling dat een inbreuk op het mededingingsrecht is gepleegd op degene die deze stelling naar voren brengt.⁴⁸ In deze zaak rust op OvRAN dus de verplichting om haar stelling dat de Staat het mededingingsrecht heeft geschonden, te onderbouwen met de relevante (economische) feiten en omstandigheden, zodat een voldoende adequaat en gefundeerd (economisch) partijdebat en daaropvolgend rechterlijk oordeel mogelijk worden gemaakt. OvRAN heeft echter niet aan de op haar rustende – specifiek op het mededingingsrecht toegespitste – stelplicht en bewijslast voldaan.
- 7.3 OvRAN volstaat met een summiere aanduiding van de relevante product- en geografische markt.⁴⁹ OvRAN motiveert op geen enkele wijze op basis waarvan zij tot de conclusie komt dat de Nederlandse accountancymarkt de relevante markt vormt, alsook geeft zij niet aan welke (wettelijke) taken hieronder vallen. OvRAN erkent dit ook impliciet daar waar zij stelt geen betrouwbare statistieken te hebben kunnen

⁴⁶ Zie ook Kamerstukken II 1991/92, nr. 3, p. 8.

⁴⁷ Zie ook Kamerstukken II 1991/92, nr. 3, p. 9.

⁴⁸ Hoge Raad 21 december 2012, NJ 2013, 155 (IATA); Gerechtshof Arnhem 11 december 2012, ECLI:NL:GHARN:2012:BY6508 (Grolsch). Zie ook: Verordening (EG) nr. 1/2003 van de Raad van 16 december 2002 betreffende de uitvoering van de mededingingsregels van de artikelen 81 en 82 van het Verdrag (PbEG 2003 L 1/1-25).

⁴⁹ Bekendmaking van de Commissie inzake de bepaling van de relevante markt voor het gemeenschappelijke mededingingsrecht (97/C 372/03), pt. 4: "De bepaling van de relevante productmarkt of geografische markt is vaak van doorslaggevende invloed bij de beoordeling van een mededingingszaak."

vinden "die goed inzicht geven op de omvang van de totale markt".⁵⁰ Dat kan zo zijn, maar daardoor is het niet mogelijk de werking van de desbetreffende markt in voldoende mate te doorgronden teneinde te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, de vrije mededinging op die markt is of zou kunnen worden verstoord.

- 7.4 Daarnaast neemt OvRAN niet nader toegespitste stellingen in omtrent marktaandelen van de accountantskantoren op een door OvRAN afgebakende markt.⁵¹ De Herfindahl-Hirschman Index (HHI) – een instrument dat primair ziet op het meten van marktconcentratie bij fusies en overnames – wordt bovendien onjuist berekend, nu OvRAN ervan uitgaat dat de "Big Four" als één onderneming kan worden beschouwd. Dat is natuurlijk onjuist, nu het hier gaat om onafhankelijk opererende accountantskantoren. Van een stilzwijgende coördinatie en/of het volgen van een gemeenschappelijke gedragslijn is geen sprake.⁵² Bovendien begaat OvRAN eenzelfde fout daar waar zij de overige 26 'grote' accountantskantoren, respectievelijk alle 'kleine' accountantskantoren, evenzeer als één geheel beschouwt. Het gevolg hiervan is dat de HHI een kunstmatig hoge concentratiegraad laat zien.
- 7.5 Maar zelfs indien de "Big Four", via de NBA, een gezamenlijke machtspositie zouden innemen op de relevante markt en zij deze machtspositie zouden 'misbruiken',⁵³ dan laat OvRAN na te motiveren waarom dat het directe gevolg is van de Wab, meer in het bijzonder van het verplichte lidmaatschap van de NBA. Nu de Staat op geen enkele wijze de concurrentieparameters vaststelt, kan hij – de Staat – het mededingingsrecht niet hebben overtreden.⁵⁴ Anders gezegd: iedere met het mededingingsrecht verboden handeling van de NBA en/of accountants(kantoren) vindt op geen enkele wijze haar oorsprong in het handelen van de Staat, noch doet de Staat afbreuk aan het nuttig effect van de mededingingsregels.
- 7.6 Bovendien is het enkel hebben van een machtspositie niet in strijd met het mededingingsrecht.⁵⁵ Het betoog van OvRAN dat, omdat er sprake is van een onderling afgestemde gedraging, de "Big Four" er in zijn geslaagd misbruik te maken van een economische machtspositie, kan daarom niet worden gevolgd.⁵⁶ Van uitbuiting en/of uitsluiting van accountants is immers geen sprake, zodat het beroep van OvRAN op artikel 24 Mw niet slaagt.

⁵⁰ Dagvaarding, rnr. 69.

⁵¹ Dagvaarding, rnr. 69 e.v.

⁵² Gerecht 6 juni 2002, T-342/99 (*Airtours/Commissie*).

⁵³ OvRAN motiveert in het geheel niet waarom er sprake is van 'misbruik' van een economische machtspositie.

⁵⁴ HvJ EU 9 september 2003, C-198/01 (*CIF*).

⁵⁵ HvJ EU 14 februari 1978, zaak 27/76 (*United Brands*); CbB 8 oktober 2015, ECLI:NL:CBB:2015:314 (*Chipshol/ACM*); Rechtbank Rotterdam 13 augustus 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:5805 (*Brink's/ACM*).

⁵⁶ Dagvaarding, rnr. 68.

- 7.7 De verwijzing naar het *Wouters*-arrest maakt bovenstaande niet anders.⁵⁷ De Staat ontkent namelijk niet dat voor de toepassing van de mededingingsregels de NBA kwalificeert als een "ondernemersvereniging". Waar het echter om gaat is dat OvRAN op geen enkele wijze motiveert welk besluit van de NBA als ondernemingsvereniging de mededinging beperkt of vervalst. Dat is alleen het geval als dat besluit een beperking van de mededinging beoogt of tot gevolg heeft.⁵⁸ Daarbij moet primair worden gedacht aan de mededinging tussen de leden van de vereniging op de markt waarop deze leden – de accountants – als aanbieder actief zijn. Maar zelfs indien een besluit van een ondernemersvereniging de mededinging beperkt, is het daarmee nog niet automatisch verboden. Als dat besluit noodzakelijk is voor het veilig stellen van een zwaarwegend algemeen belang van niet-economische aard, valt het niet onder het verbod van art. 6 lid 1 Mw. Daarvan geeft het arrest *Wouters* een voorbeeld.
- 7.8 Bovendien volgt de Staat niet waarom hij als gevolg van het toedoen van de NBA onrechtmatig handelt jegens OvRAN. De Staat handelt immers niet als een onderneming op een markt.⁵⁹ Het moge duidelijk zijn dat het enkel doen instellen van een beroepsregister respectievelijk een beroepsorganisatie niet in strijd is met het mededingingsrecht. Het Hof van Justitie heeft dat in het arrest *Wouters* terecht niet geoordeeld. Opnieuw maakt OvRAN in haar onderbouwing geen onderscheid tussen de Staat en de NBA en laat zij na toe te lichten welke mededinging op welke wijze wordt beperkt.
- 7.9 Daar komt nog bij dat OvRAN in het geheel niet ingaat op de merkbaarheidstoets van artikel 6 Mw. Waarom de mededinging op de Nederlandse accountancymarkt *merkbaar* wordt beperkt wordt niet nader toegelicht, terwijl het aantonen van 'merkbaarheid' een constitutief vereiste is voor een geslaagd beroep op het kartelverbod.⁶⁰
- 7.10 De Staat merkt nog op dat de regelgeving van de NBA is afgestemd op de aard en de omvang van de praktijk. Voor praktijken die samenstellingsopdrachten uitvoeren gelden veel minder zware regels dan voor praktijken die wettelijke controles verrichten. Daar gaat OvRAN aan voorbij. De Staat kan OvRAN niet volgen waar zij stelt dat kleine kantoren de dupe zijn van de regelgeving van de NBA en dat grote kantoren door de governancestructuur van de NBA zouden worden bevoordeeld. Waar accountants dezelfde soort accountantsopdrachten verrichten, zijn op hen vanzelfsprekend dezelfde regels van toepassing. De aard van de accountantsopdracht, en met name de mate van zekerheid die daaraan in het maatschappelijk verkeer kan worden ontleend, is daarvoor bepalend. Indien leden van OvRAN het niet eens zijn met de regelgeving van de NBA kunnen zij dit in de ledenvergadering van de NBA aan de orde stellen. Dat is daartoe het aangewezen orgaan.

⁵⁷ HvJ EU 19 februari 2002, zaak C-309/99, (*Wouters/NovA*).

⁵⁸ HvJ EU 11 september 2014, zaak C-67/13P (*CB/Europese Commissie*).

⁵⁹ HvJ EU 23 april 1991, C-41/90 (*Höfner*).

⁶⁰ HvJ EU 4 juni 2009, C-8/08 (*T-Mobile*); CbB 7 december 2005, LJN: AU8309 (*Secon*).

- 7.11 De Staat handelt dan ook op geen enkele wijze, direct of indirect, in strijd met het mededingingsrecht, nog daargelaten dat een mogelijke inbreuk wordt gerechtvaardigd door het doel van de Wab.⁶¹

8 Artikel 6:162 BW

- 8.1 OvRAN stelt tot slot dat nu sprake zou zijn van strijd met de artikelen 11 EVRM, 1 Eerste Protocol bij het EVRM en 6 Mededingingswet, sprake is van een onrechtmatige overheidsdaad waarvan OvRAN en haar leden schade hebben geleden. OvRAN geeft echter aan haar vorderingen te hebben beperkt tot het wegnemen van de oorzaak van de beweerdelijke onrechtmatigheid. Gelet daarop heeft OvRAN gevorderd de Wab in overeenstemming te brengen met voornoemde bepalingen.
- 8.2 De Staat begrijp dit betoog aldus dat het beroep op artikel 6:162 BW als het gaat om beweerdelijk geleden schade geen bespreking behoeft. Daarbij merkt de Staat volledigheidshalve wel op dat schade die OvRAN noemt niet in rechtstreeks verband staat met het verplichte lidmaatschap van de NBA waartegen zij ageert. Nu OvRAN daar verder niet op ingaat, volstaat de Staat met deze opmerking.
- 8.3 De Staat heeft in het voorgaande toegelicht dat het verplichte lidmaatschap van de NBA niet in strijd is met de artikelen 11 EVRM, 1 Eerste Protocol EVRM en 6 Mededingingswet. Van enig onrechtmatig handelen van de Staat is dan ook geen sprake.

9 Bevel tot wetgeving

- 9.1 De Staat wenst tot slot nog een aantal opmerkingen te maken over de tweede vordering van OvRAN. Deze vordering strekt ertoe de Staat te bevelen artikel 2, derde lid, van de Wab te vervangen door een tekstvoorstel van OvRAN. Het voorstel van OvRAN strekt ertoe het verplichte lidmaatschap van de NBA te beëindigen.
- 9.2 Los van het feit dat de vorderingen van OvRAN om voornoemde redenen al niet voor toewijzing in aanmerking komen, geldt ook dat OvRAN uw rechtbank niet kan vragen de Staat een bevel tot wetgeving te doen. Hiertoe zij verwezen naar het standaard arrest inzake Waterpakt, waarin de Hoge Raad heeft bepaald dat een rechter geen bevel tot wetgeving kan doen.⁶² In latere rechtspraak van de Hoge Raad is dit bevestigd.

⁶¹ Zie paragraaf [...].

⁶² HR 21 maart 2003, NJ 2003, 691 (Waterpakt).

Zie bijvoorbeeld:

HR 9 april 2010, LJN: BK4549 (SGP), rov. 4.6.2:

"Zoals is beslist in HR 21 maart 2003, nr. C01/327, LJN AE8462, NJ 2003, 691 (Waterpakt/Staat), mist de rechter de bevoegdheid de Staat te bevelen wetgeving in formele zin tot stand te brengen. Het incidentele middel van Clara Wichmann c.s. in beide zaken bestrijdt dit tevergeefs. Nog daargelaten dat Clara Wichmann c.s. niet, ook niet in hun incidentele cassatiemiddel in beide zaken, hebben aangegeven welke andere specifieke maatregelen de Staat zou kunnen treffen (buiten het hierna nog te behandelen subsidieverbod), is in het onderhavige geval, waar het gaat om de verhouding tussen de Staat en een politieke partij, voor een rechterlijk gebod tot het treffen van specifieke maatregelen ter voldoening aan art. 7 Vrouwenverdrag in beginsel evenmin plaats, omdat de keuze van dergelijke door de Staat te treffen maatregelen een afweging van belangen vergt die in zodanige mate samenvalt met afwegingen van politieke aard, dat zij niet van de rechter kan worden verlangd."⁶³

- 9.3 Nu de rechter geen bevel tot wetgeving kan geven, stuit de tweede vordering daar hoe dan ook op af.

10 Bewijsaanbod

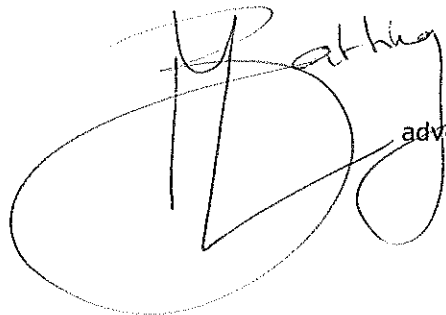
- 10.1 Nu de discussie tussen partijen is toegespitst op de juridische interpretatie van de wettelijke bepalingen waarop OvRAN haar vorderingen baseert, verwijst de Staat voor het bewijs van zijn stellingen naar de door hem aangehaalde jurisprudentie en parlementaire geschiedenis. Voor zover op grond van artikel 150 Rv de bewijslast op de Staat zou rusten en in het kader van tegenbewijs, biedt de Staat bewijs aan van zijn stellingen. Voor het overige biedt de Staat bewijs aan van zijn stellingen door alle middelen rechtens, waaronder het horen van getuigen en deskundigen.

⁶³ Zie voorts HR 1 oktober 2004, NJ 2004, 679 (Fryslân).

11 Conclusie

- 11.1 De Staat concludeert tot afwijzing van het gevorderde, met veroordeling van OvRAN in de kosten van het geding, zulks met bepaling dat over die proceskostenveroordeling de wettelijke rente verschuldigd zal zijn met ingang van de vijftiende dag na de datum van het te dezen te wijzen vonnis; en met veroordeling van OvRAN in de nakosten, conform het liquidatietarief begroot op € 131 dan wel in het geval van betekening € 199; met verklaring dat deze proceskostenveroordelingen uitvoerbaar bij voorraad zijn.

Den Haag, 21 juni 2016

advocaat

behandeld door	M.L. Batting
correspondentie	Postbus 11756, 2502 AT Den Haag
telefoon	(070) 515 36 39
fax	(070) 515 33 66
e-mail	ml.batting@pelsrijcken.nl
zaaknr	11002728